

גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוש המשניות לאור מסמך "ששת ההישגים"

ששת ההישגים						נושא המשנה	יחידת הוראה
ערכים	הבנה פרשנות והיסק	יסודות התושב"ע	לשון חכמים	מושגים	מבנה כותרת אומר מקרה דין טעם		
הגשם נקרא במשנה "גבורות גשמים" כי זה מבטא את כוחו של הקב"ה בעולם המוריד לנו מים מהשמיים לארץ. - להתבונן בכך שלתפילה ולתשובה בחג הסוכות יש כוח להשפיע ברכה ושפע לעולם.	1. 'מאימתי מזכירין גבורות גשמים' – מאיזה תאריך מתחילים להזכיר בתפילת העמידה, בברכת 'אתה גיבור' את גבורותיו של הקב"ה, שהוא 'משיב הרוח ומוריד הגשם'? 2. 'מיום טוב הראשון של חג' - הסוכות. 3. 'מיום טוב האחרון של חג' - כלומר: שמיני עצרת. 4. 'אמר לו רבי יהושע...' - לדעת רבי יהושע אין להזכיר גבורות גשמים החל מיום טוב הראשון של חג הסוכות, הואיל והגשמים הם סימן קללה בחג הסוכות (שהרי הם לא מאפשרים לקיים את מצוות ישיבה בסוכה). 5. 'אמר לו רבי אליעזר: אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר...' - רבי אליעזר השיב לרבי יהושע, שהוא אכן לא אמר שיש לשאול ולבקש מאת הקב"ה שיוריד גשמים בחג הסוכות (באמצעות אמירת 'ותן טל ומטר לברכה'), אלא רק שיש להזכיר את הגשמים בחג הסוכות (באמצעות אמירת 'משיב הרוח ומוריד הגשם'). 6. 'אמר לו (רבי יהושע): אם כן, לעולם יהא מזכיר' - רבי יהושע אינו מסכים עם דברי רבי אליעזר, שכן אם נפסוק כשיטת רבי אליעזר, אזי תמיד עלינו להזכיר את גבורותיו של הקב"ה, אף בימות הקיץ. לפיכך, לשיטת רבי יהושע יש להזכיר את הגשמים רק בזמן שהם סימן ברכה (כלומר: בתום חג הסוכות). 7. שתיקה כהודאה, במשנה לא מובאת תשובתו של רבי אליעזר ללמדנו שהודה לדברי רבי יהושע	- בדרך כלל במשנה יש הלכות ממוקדות, פעמים המשנה מביאה לנו תמונה מתוך בית-המדרש של חכמים הדנים ומבררים את ההלכה. במשנתנו אנו נפגשים עם שיח ישיר בין רבי אליעזר ורבי יהושע שנים מגדולי התנאים, שלמדו באותו בית מדרש ביבנה. היכרות עם התנאים רבי אליעזר ורבי יהושע (פירוש במסמך שבעמוד 6-7)	<u>מאימתי מזכירין גבורות גשמים?</u> <u>רבי אליעזר אומר:</u> <u>מיום טוב הראשון של חג</u> <u>רבי יהושע אומר:</u> <u>מיום טוב האחרון של חג.</u> <u>אמר לו רבי יהושע:</u> <u>הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג, למה מזכיר?</u> <u>אמר לו רבי אליעזר:</u> <u>אף אני לא אמרתי לשאול, אלא להזכיר,</u> <u>משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו.</u> <u>אמר לו:</u> <u>אם כן, לעולם יהא מזכיר:</u> (הגדרת המושג מחלוקת) (תענית בעת צרה)	הזכרת גבורות גשמים	מסכת תענית פרק א משנה א		

גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוש המשניות לאור מסמך "ששת ההישגים"

ששת ההישגים						נושא המשנה	יחידת הוראה
ערכים	הבנה פרשנות והיסק	יסודות התושב"ע	לשון תכמים	מושגים	מבנה כותרת אומר מקרה דין טעם		
ניתן לשים לב לכך שהתפילה משתנה לפי הצרכים של בני האדם בכל תקופה. מדובר בשינויים השונים בנוסח התפילה לפי ימות השנה, ובסוגים שונים של תפילות. (סליחות, תפילת נעילה, תפילת הדרך, אמירת תהלים, אמירת הלל ועוד). ניתן להתייחס לדברים הן ברמת הכלל והן ברמת הפרט.	1. 'אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים' - כלומר: יש להתחיל לומר 'ותן טל ומטר לברכה' בתפילת העמידה, סמוך לזמן של ירידת הגשמים 2. 'העובר לפני התבה ביום טוב האחרון של חג' – כלומר: שליח הציבור בשמיני עצרת: 'האחרון מזכיר' - שליח הציבור של תפילת מוסף מתחיל להזכיר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בתפילתו. 'הראשון אינו מזכיר' - שליח הציבור בתפילת שחרית עדיין אינו מזכיר את הגשמים (אלא אומר 'מוריד הטל'). 3. 'ביום טוב הראשון של פסח': 'הראשון מזכיר' - שליח הציבור בתפילת שחרית מזכיר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בתפילתו. 'האחרון אינו מזכיר' - שליח הציבור בתפילת מוסף מפסיק להזכיר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' (ומתחיל לומר 'מוריד הטל'). 4. 'רבי מאיר אומר: עד שיצא ניסן, שנאמר: "ויורד לכם גשם ומלקוש בראשון" - בנבואת הנחמה של הנביא יואל, מסופר שהקב"ה יוריד לעם ישראל גשם בחודש הראשון, שהוא חודש ניסן, ומתוך כך תימשך ברכה גדולה לתבואה ולשדות. מכאן למד רבי מאיר שגם כאשר הגשם יורד בימי חודש ניסן, יש בכך ברכה. לפיכך, לפי דעת רבי מאיר, יש להמשיך ולבקש את הגשמים עד סוף חודש ניסן.	הערה למבנה: הרישא של המשנה מנוסחת "אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים" במקום לכתוב באופן חיובי: "שואלין את הגשמים סמוך לגשמים". היתרון של הניסוח הזה הוא שהוא ממקד את הדיון: רק סמוך לגשמים שואלים! בעוד שבניסוח החיובי אפשר להבין שמומלץ לשאול סמוך לגשמים אבל אפשר גם בזמן אחר וכדומה. סגנון זה של "אין.... אלא..." מופיע כמאתיים פעמים במשנה וחשוב להכירו.			אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים. רבי יהודה אומר: העובר לפני התבה ביום טוב האחרון של חג: האחרון- מזכיר, הראשון- אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח: האחרון- מזכיר, הראשון- אינו מזכיר. עד אימתו שואלין את הגשמים? רבי יהודה אומר: עד שיעבר הפסח. רבי מאיר אומר: עד שיצא ניסן שנגאמר: "ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון" (יואל ב)	הזכרת גשמים ושאלת גשמים	תענית פרק א משנה ב

גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוש המשניות לאור מסמך "ששת ההישגים"

ששת ההישגים						נושא המשנה	יחידת הוראה
ערכים	הבנה פרשנות והיסק	יסודות התושב"ע	לשון חכמים	מושגים	מבנה כותרת אומר מקרה דין טעם		
גם כשהעם זקוק לגשם עדיין מתחשבים בעולי הרגל ודוחים את מועד הבקשה. חכמים רוצים לעודד אנשים לעלות לרגל בלי להירתע מהגשם. ובשביל ערך חשוב כזה דוחים קצת צורך אחר.	1. 'בשלושה במרחשוון שואלין את הגשמים' – כלומר: בתאריך ג' במרחשוון מתחילים לבקש מן הקב"ה 'ותן טל ומטר' בתפילת העמידה, מפני שביום זה מתחילה עונת הגשמים בארץ ישראל. 2. 'רבן גמליאל אומר: בשבעה בו' - כלומר: יש להתחיל ולבקש 'ותן טל ומטר לברכה' בתפילת העמידה החל מתאריך ז' במרחשוון. תאריך זה חל 'חמישה עשר יום אחר החג (סוכות)'. מדוע? 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' - בתום חג הסוכות, הזמן שלקח לעולי הרגל המרוחקים ביותר (שגרו לצד נהר פרת) לשוב לביתם, הוא כחמישה עשר ימים. לפיכך, על מנת שעולי הרגלים לא יירטבו בדרכם חזרה לביתם, יש להתחיל לבקש מן הקב"ה שיוריד גשמים רק כחמישה עשר ימים לאחר חג הסוכות, בתאריך ז' במרחשוון.			בְּשִׁלְשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוֹן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבִּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ; חֲמִישֶׁה עֶשְׂרִי יוֹם אַחֵר הַחֹג, כְּדִי שִׁיגִיעַ אַחֲרוֹן שְׂבִי־שְׂרָאֵל לְנֹהַר פָּרָת		מתי מתחילים לשאול גשמים	תענית פרק א משנה ג

גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוש המשניות לאור מסמך "ששת ההישגים"

ששת ההישגים						נושא המשנה	יחידת הוראה
מבנה כותרת אומר מקרה דין טעם	מושגים	לשון חכמים	יסודות התושב"ע	הבנה פרשנות והיסק	ערכים		
הָגִיעַ שְׂבָעָה עֶשֶׂר בְּמַרְחֶשֶׁן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים: הַתְּחִילוּ הַיְּחִידִים מִתְּעַנִּין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחָשְׁכָה, וּמִתְרִין בְּמִלָּאָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסֶּנְדֵּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.			1. 'התחילו היחידים מתענין שלוש תעניות' - תלמידי החכמים היו מתחילים להתענות בימים שני, חמישי ושני (בעקבות עצירת הגשמים). 2. 'אוכלים ושותין משחשיכה...' – כלומר: התענית מתחילה רק בעלות השחר, ולפיכך מותר לאכול במהלך הלילה שלפני כן. 3. "ומותרין במלאכה וברחיצה..." – רשימה זו מרכזת את הפעולות הגורמות תענוג לאדם. בסבב זה של תעניות היחידים לא נאסרות פעולות אלו.	היחידים - כל היהודים חייבים במצוות באותו אופן, אבל כאן מדובר על דאגה למצב של כל העם, ולתלמידי חכמים יש אחריות יותר גדולה על העם ולכן הם מתחילים להתענות לפני כולם.		תענית פרק א משנה ד	
הָגִיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כָּסְלוֹ וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים: בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּיְבוֹר. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחָשְׁכָה, וּמִתְרִין בְּמִלָּאָה וּבְרַחֲצָה וּבְסִיכָה וּבְנְעִילַת הַסֶּנְדֵּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה:			1. 'בית דין גוזרין שלוש תעניות על הציבור' – בימים שני, חמישי ושני. 2. 'אוכלים ושותין משחשיכה...' – כלומר: התענית מתחילה רק בעלות השחר, ולפיכך מותר לאכול במהלך הלילה שלפני כן.	בזמנים רגילים רוב האנשים [למעט מנהיגי הציבור] עוסקים בעניינים שלהם. אולם במצבי חרום, כל הציבור צריך להתגייס ולקבל אחריות.			תענית פרק א משנה ה

גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוט המשימות לאור מסמך "ששת ההישגים"

ששת ההישגים						נושא המשנה	יחידת הוראה
ערכים	הבנה פרשנות והיסק	יסודות התושב"ע	לשון חכמים	מושגים	מבנה כותרת אומר מקרה דין טעם		
כבני אדם הנזופין למקום – עצירת הגשם המתמשכת היא כנזיפה של הקב"ה וכמו שילד שנזופים בו מוריד את הראש ואינו שמח ואינו נוהג כרגיל, עד שהוריו מתרצים לו, כך יש לנהוג כשעצירת הגשמים נמשכת.	1. 'עברו אלו (=7 התעניות האחרונות של הציבור) ולא נענו' - מן השמיים, וטרם ירד גשם: 'ממעטין במשא ומתן (של שמחה, כגון: רכישת כלי כסף וכלי זהב), בבניין (של שמחה, כגון: בניית בית עבור זוג שנישא) ובנטיעה (של שמחה, כגון: נטיעת אילן גדול, שאפשר לחסות ולטייל בצלו)...' 2. 'היחידים' - תלמידי החכמים. 3. 'יצא ניסן ולא ירדו גשמים' - הרי הגשמים שיירדו מעתה הם 'סימן קללה, שנאמר: "הלוא קציר חטים היום" – כלומר: הגשמים שיורדים לאחר חודש ניסן, בזמן הקציר, הריהם סימן קללה, שהרי שמואל הנביא עמד לפני עם ישראל ואמר להם (לאחר שביקשו להם מלך, ובקשתם זו הייתה רעה בעיני ה'): "הלוא קציר חטים היום, אקרא אל ה' וייתן קולות ומטר ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך". הרי שבזמן הקציר, הגשם אינו סימן ברכה אלא סימן לכעסו של הקב"ה על עם ישראל.	זיהוי הפסוק ותפקידו- חשוב לעמוד על המילה שבעזרתה מזהים פסוקים : "שנאמר". וכן מהי המשמעות של המילה "וגומר"- מילה המציינת סוף ציטוט. כמו כן מהי משמעות הסוגריים- המקור לציטוט. הפסוק "הלוא קציר חטים היום" תפקיד הפסוק הוא להוכיח שגשמים שלא בעיתם הם לא סימן לברכה. הפסוק מצוטט מתאר מקרה בו שמואל הנביא אומר לעם שיתפלל שיירדו גשמים (והימים היו ימי הקיץ) והעם יראה שהמעשה שעשו הוא רע בעיני ה'.			עֲבְרוּ אֵלַי וְלֹא נָעֲנוּ, מִמַּעֲטִין בַּמֶּשָׁא וּמִתֵּן, בְּבִנְיָן וּבְנִטְיָעָה, בְּאַרְסִין וּבְנִשְׂוֹאִין, וּבְשִׂאֵלֶת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרוֹ, כִּכְנִי אָדָם הַנִּזְוֹפִין לַמָּקוֹם. הַיְחִידִים חוֹזְרִים וּמִתְעַנִּים עַד שְׂיֵצֵא נִיסָן. יָצָא נִיסָן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים- סִימָן קִלְלָה, שְׁנֵאָמַר "הֲלֹא קָצִיר חֲטִיִּם הַיּוֹם" (שמואל א יב, יז)	מה עושים אם שלוש עשרה תעניות הציבור לא הועילו?	תענית פרק א משנה ז



גלויה- כיתה ד- תכ"ל עדכנית

פירוט המשניות לאור מסמך "ששת ההישגים"

המשך יבוא....